

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 26 februari 1937 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående behörighetsvillkor för rådmän vid större rådhusrätter m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 43, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Bergquist* anhållit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte *dels* utfärda föreskrifter att de behörighetsvillkor, som gälla för assessorer och stadsnotarier vid större rådhusrätter, även skola gälla rådmän vid sådana domstolar, *dels ock* för riksdagen framlägga förslag om ändrade bestämmelser för rådmansval i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som den 8 november 1933 avgivits av särskilda sakkunniga.

I fråga om de skäl som föranlett motionärens yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

Den grundläggande bestämmelsen, som gäller för rådhusrätternas sammansättning, innehålles i 1 kap. 4 § rättegångsbalken. I denna § anges såsom en huvudregel, att underrätt i stad är rådhusrätt, samt tillägges: »Där äga stadens borgmästare och rådmän döma.» Stadgandet kompletteras av 23 kap. 1 § rättegångsbalken, som beträffande rådhusrätt föreskriver, att densamma är domför, där tre i rätten sitta.

Vad angår tillsättningen av rådhusrätternas befattningshavare äro helt skilda regler tillämpliga i fråga om borgmästartjänster samt rådmans- och magistratssekreterarsysslor i Stockholm å ena samt övriga befattningar å andra sidan. För den förre gruppen gäller grundlagsbestämmelsen i § 31 regeeringsformen, som stadgar: »Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor föreslå tre behörige personer. Varje röstberättigad äger en röst. Bland de föreslagne utnämner Konungen en till borgmästare. På samma sätt förhålles med rådmans- och magistratssekreteraresysslor i Stockholm. Närmare bestämmelser om val för upprättande av förslag till de tjänster, nu sagts, meddelas genom särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag.» Dylika bestämmelser ha även meddelats i lag den 14 mars 1921 om val av borgmästare i stad med magistrat samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm.

Tillsättandet av övriga tjänster vid rådhusrätterna är icke reglerat i grundlag. Ej heller 1734 års lag innehåller något stadgande därom. I åtskilliga författningar har emellertid uttalats, att rätten att utse rådmän m. fl. skulle tillkomma städerna själva. Jämlikt Kungl. Maj:ts resolution den 16 oktober 1723

skola sålunda rådmän i andra städer än Stockholm utses genom val av stadens borgerskap, d. v. s. numera stadsfullmäktige, varefter länsstyrelsen har att utfärda fullmakt för den som vid valet erhållit de flesta rösterna. Övriga tjänstemän vid stadsdomstolarna, såsom assessorer och stadsnotarier, utses i allmänhet av magistraten och endast i undantagsfall av stadsfullmäktige.

För borgmästarna och de lagfarna rådmännen gälla icke några särskilda kompetenskrav utöver avlagd juridisk examen. Vad beträffar assessorer och stadsnotarier ha däremot genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 4 maj 1934 uppställts vissa särskilda behörighetsvillkor. Enligt sagda kungörelse må nämligen, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annat medgiver, till innehavare av sådan befattning utses allenast den som innehaft förordnande såsom fiskal i hovrätt och som av hovrätten funnits skickad att erhålla fortsatt domarförordnande. Tillika har i kungörelsen föreskrivits att såsom vikarie å sådan tjänst eller å befattning såsom lagfaren rådmän vid rådhusrätt i vilken enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren sitta minst två lagfarna ledamöter må, där fråga är om förordnande under längre tid än sammanlagt en månad årligen samt hovrätten ej för särskilt fall annat medgiver, förordnas allenast den som innehar nyssnämnda behörighet eller är ordinarie tjänsteman vid rådhusrätten. Kungörelsen, som trätt i kraft den 1 juli 1934, är försedd med vissa övergångsbestämmelser.

Frågan om stadsdomstolarnas rekrytering var föremål för uttalanden i propositionen till 1931 års riksdag angående huvudgrunderna för en rättegångsreform. Dåvarande departementschefen anförde sålunda beträffande rättskipningen i städerna, bland annat, att innan ståndpunkt toges till frågan huruvida denna borde övertagas av staten närmare borde undersökas, vilka olägenheter som vore förknippade med den nuvarande ordningen och huruvida dessa vore av den art, att de icke på annan väg läte sig avhjälpas. Efter det departementschefen vidare uttalat, att han icke i och för sig ansett det utgöra en svaghet, att rådhusrätternas ledamöter vore i tillfälle att hämta sin erfarenhet jämväl från den kommunala förvaltningens område, förutsatt att de uppgifter som härutinnan åvilade dem icke inkräktade på eller förtoge deras intresse för domarkallet, samt att de kommunala och andra förvaltningsbestyr som numera åvilade städernas magistrater icke syntes vara av den omfattning att grundad anledning till farhåga i berörda avseende kunde vara för handen, anförde han vidare: Däremot syntes en annan anmärkning, som framställdes mot våra rådhusrätter och som avsåge sättet för domartjänsternas tillsättande, vara långt mera vägande. Med de stora anspråk som ett muntligt koncentrerat förfarande ställde å domstolens ledamöter, ej minst å dess ordförande, vore det en oeftergivlig fordran, att urvalet till dessa befattningar skedde med den största omsorg. Det syntes icke kunna bestridas, att de grunder som nu gällde i fråga om städernas domarval icke innebure fullgoda garantier för en tillfredsställande rekrytering. Detta sammanhängde i främsta rummet med att den korporation, åt vilken valet vore anförtrött, i allmänhet icke ägde tillräcklig kännedom om de sökande eller erforder-

derlig sakkunskap för att rätt bedöma deras kvalifikationer såsom domare. Vad särskilt borgmästarvalen anginge hade visserligen det statliga inflytandet tillmätts ett visst utrymme vid utnämningen. Detta inflytande inskränkte sig dock till det förslag, som framgått ur valet, och vore därför av tämligen begränsad räckvidd. Även om den nu gällande ordningen icke medfört alltför oroväckande konsekvenser, vore det dock å andra sidan omisskänneligt, att vid dessa val ovidkommande hänsyn ej sällan spelade in samt att utgången understundom berodde av slumpen eller av en lyckad kupp. Det vore också en iakttagelse, att våra stadsdomare i allmänhet icke varit i tillfälle att förvärva den mera allsidiga utbildning, som följde med tjänstgöringen i olika domstolsinstanser och som för befordringsgången å lantdomarbanan med rätta ansågs vara av stor vikt. Å andra sidan vore våra lantdomare och överrättsdomare i avsaknad av den rikare erfarenhet, som tjänstgöringen i en större rådhusrätt helt visst skulle skänka å vissa för deras ämbetsutövning betydelsefulla rättsområden.

Departementschefen framhöll härefter, att de sålunda antydda bristerna dock icke syntes vara av sådan art att för deras avhjälpande ett förstatligande av rättsskipningen i städerna framstode såsom oundvikligt, utan att en tillfredsställande lösning åtminstone tills vidare kunde vinnas genom en långt mindre ingripande åtgärd, nämligen en reform av ordningen för stadsdomarnas tillsättande. En sådan reform måste uppenbarligen i första hand taga sikte på att vid valet endast finge ifrågakomma sökande, som med hänsyn till skicklighet och erfarenhet ägde för tjänsten erforderliga kvalifikationer. För ernående av detta syfte syntes icke kunna undgås, att valrätten begränsades inom ett förslag, vid vars upprättande allmänna befordringsgrunder vunne beaktande i högre grad än nu vore fallet. En dylik anordning vore ej okänd inom andra områden, där statliga och kommunala intressen uppträdde i förening.

Vad beträffar domareutbildningen uttalade departementschefen, att den huvudsakliga utbildningen borde äga rum vid underrätterna men att domaraspiranternas tjänstgöring under någon, ej alltför kort tid borde vara förlagd till hovrätten.

Särskilda utskottet, som behandlade ifrågavarande proposition, anslöt sig i sitt utlåtande nr 1 i allt väsentligt till de av departementschefen i ämnet framhållna synpunkterna. Utskottet ansåg sålunda att för undanröjande av de påpekade olägenheterna rätten till val av domare borde begränsas inom ett förslag, vid vars uppsättande allmänna befordringsgrunder skulle vinna beaktande. Såvitt anginge befattning, som tillsattes av Kungl. Maj:t, borde emellertid enligt utskottets förmenande förslaget icke vara ovillkorligt bindande, utan borde till befattningen kunna i särskilt fall utses person utom förslaget, som förordats av staden och enligt allmänna befordringsgrunder borde jämte de på förslaget uppsatta kunna ifrågakomma till befattningen. Den föreslagna anordningen syntes utskottet på ett lämpligt sätt trygga det statliga inflytandet på domarnas tillsättande.

Mot utskottets utlåtande i förevarande avseenden hade avgivits reserva-

tioner, däribland av herr Schlyter m. fl., vilka ansett att det ej nu borde ifrågakomma att göra någon rubbning i städernas inflytande på tillsättandet av sina domare.

Riksdagen godkände emellertid utskottets utlåtande i nu ifrågavarande delar.

Den 21 april 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga för utredning av frågan om ordningen för stadsdomaretjänsternas tillsättande och om allmänna bestämmelser rörande rådhusrätternas rekrytering. Vid anmälan av ärendet i statsrådet framhöll departementschefen, att denna fråga vore värd synnerligt beaktande och att den därför, såsom också riksdagen torde ha förutsatt, borde upptagas till närmare övertvägande utan avbidan på den allmänna rättegångsreformen. Departementschefen ifrågasatte, att vissa krav på skärpt kompetens borde uppställas för att någon skulle kunna komma i fråga till domarebefattning i städerna, därvid lämpligen kunde stadgas, att endast den vore behörig som uppehållit befattning som ledamot eller fiskal i hovrätt och alltså undergått utbildning i såväl underrätt som överrätt, samt underströk att en sådan lösning även skulle medföra den beaktansvärda fördelen, att en cirkulation komme till stånd mellan stadsdomstolarna och de rent statliga domstolarna till båtnad jämväl för de senare.

De sakkunniga, som med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades, afgåvo den 8 november 1933 sitt betänkande (Statens off. utredningar 1933: 31). De sakkunnigas förslag innebar i huvudsak följande. Beträffande borgmästare i stad med magistrat samt rådmän och magistratssekreterare i Stockholm föreslogs ej annan ändring i nuvarande ordning, än att före valet ansökningshandlingarna skulle överlämnas till hovrätten, som hade att upprätta förslag å de tre sökande, som med hänsyn till förtjänst och skicklighet främst borde ifrågakomma till befattningen. Detta förslag skulle dock ej vara bindande för väljarna. I fråga om rådmän i andra större magistratsstäder, d. v. s. städer i vilkas rådhusrätter skulle finnas minst tre lagfarna ledamöter, föreslogo de sakkunniga, att liksom vid borgmästareval inkomna ansökningshandlingar skulle överlämnas till hovrätten, som hade att uppgöra förslag enligt sedvanliga befordringsgrunder. Stadsfullmäktige skulle därefter, obundna av hovrättens förslag, uppsätta förslag å tre personer, bland vilka Kungl. Maj:t hade att utnämna innehavare av befattningen. Övriga befattningar som bisittare i de större rådhusrätterna, assessorer och stadsnotarier, skulle tillsättas av magistraten. Några särskilda kompetenskrav — utöver juridisk examen — föreslogos ej för borgmästare och rådmän, varemot förslaget innebar, att till ordinarie innehavare av befattning, som skulle tillsättas av magistraten, ej finge utses annan än den som tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller av Kungl. Maj:t förklarats behörig till befattningen. Vikarie för sådan befattningshavare skulle, då fråga vore om längre tid än en månad, fylla samma kompetenskrav. I fråga om befattningar vid sådana mindre rådhusrätter, som skola upphöra, föreslogos inga ändringar.

Såsom motiv för sitt förslag anförde de sakkunniga i huvudsak. Då olägenheterna vid borgmästareval numera vore starkt begränsade, torde det ej vara erforderligt att ändra reglerna för tillsättning, men då det vore av vikt att underlätta för väljarna att bilda sig ett omdöme om sökandenas kvalifikationer som domare, vore det önskvärt att erhålla hovrättens yttrande över sökandena. Att uppställa särskilda kompetenskrav för sökande till borgmästarebefattningar, vilka krav icke skulle kunna sättas högre än departementschefen ifrågasatt, vore säkerligen utan större värde, då det låge i sakens natur, att sökandena till sådana befattningar i regel kunde åberopa väsentligt större meriter. I fråga om rådmän i de större städerna utom Stockholm hade erfarenheten givit vid handen, att städerna icke alltid iakttagit de krav, som borde ställas å dessa domare. Det vore därför av värde att för tillsättning av dessa befattningar genomfördes liknande regler som för borgmästartjänsterna. Då även dessa befattningshavare i allmänhet utsåges först efter ganska långvarig domaretjänstgöring och alltså vid en tid, då tidigare förvärvad fiskalskompetens icke längre vore av större betydelse för bedömning av vederbörandes duglighet, borde ej särskilda kompetenskrav uppställas. Däremot vore sådana krav för övriga befattningshavare ägnade att verka i hög grad gynnsamt å rekryteringen utan att medföra större praktiska svårigheter.

Sedan, efter remiss, yttranden över de sakkunnigas förslag avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar, anmäldes ärendet ånyo i statsrådet den 4 maj 1934. Kungl. Maj:t beslöt därvid, i anslutning till de sakkunnigas förslag i den delen, utfärda ovannämnda kungörelse, varigenom särskilda kompetenskrav infördes för assessorer vid rådhusrätt och stadsnotarier, varjämte motsvarande kompetensvillkor uppställdes för vissa vikariatsförordnanden. Vad angår övriga av de sakkunniga berörda ämnen förklarade föredragande departementschefen, att dessa syntes böra i första hand upptagas av processlagberedning i samband med behandlingen av andra till domstolsorganisationen hörande frågor. Och på hemställan av departementschefen förordnade Kungl. Maj:t att handlingarna i ärendet skulle tillställas processlagberedning för behandling i de delar som icke berördes av förutnämnda kungörelse.

I förevarande motion anföres bland annat:

De föreskrifter, som genomförts enligt nyssnämnda kungörelse, hava i vissa avseenden visat sig vara av stort värde. Genom att unga hovrättsjurister tjänstgöra som vikarier i rådhusrätterna tillföras städernas domstolar ofta nog ledamöter med friska impulser och goda teoretiska kunskaper. Å andra sidan är rådhusrättstjänstgöringen säkerligen av stort värde för hovrättsjuristerna, som därigenom kunna samla erfarenheter från sådana rättsområden, med vilka de eljest icke få beröring, och genom magistratsarbetet vinna kontakt även med den praktiskt-administrativa verksamheten. Emellertid kunna de genomförda föreskrifterna icke anses tillfyllest. Å ena sidan har genom dem skapats garantier endast för att jurister med prövad domarskicklighet erhålla vikariat och de relativt fåtaliga assessors- och stadsnotarietjänsterna, under det att inga garantier finnas för att rådmansbefattningarna tillsättas med god domare.

Det måste anses som en oegentlighet att ställa större krav å vikarierna än å de ordinarie befattningshavarna och det måste anses som ett starkt önskemål att städernas domstolar i god tid rustas att motsvara de ökade krav, som rättegångsreformernas genomförande kommer att ställa å dem. Å andra sidan hava de fastställda kompetenskraven medfört vissa olägenheter för de unga juristerna. För att kunna tillgodose kraven på rådhusrättsvikarier hava hovrätterna nödgats till sig knyta ett större antal unga jurister med fiskalskompetens än som tidigare varit erforderligt. Det ökade antalet unga jurister, som sålunda tjänstgöra i hovrätterna, har emellertid icke erhållit däremot svarande möjligheter att vinna befordran, utan de nya föreskrifterna hava bidragit till att göra domarbanan osäkrare och långsammare än förut. Ur såväl rådhusrätternas som hovrätternas synpunkt måste det därför anses önskvärdt att de fastställda kompetenskraven utsträckas att gälla även de ordinarie rådmansbefattningarna. Vissa övergångsbestämmelser torde därvid erfordras. Från städernas sida torde knappast några befogade anmärkningar kunna riktas mot en sådan anordning, då det självfallet är ett intresse för städerna att få så goda domare som möjligt och rådmansbefattningarna mer och mer övergått till rena domartjänster. Med hänsyn till betydelsen av en god rekrytering av rådmanstjänster torde det även vara av värde att de regler för tillsättning av rådmansstjänster, som föreslagits av ovannämnda sakkunniga, införas, då därigenom förtjänst och skicklighet torde bliva bättre än nu tillgodosedda.

Utskottet.

Huvudsyftet med den nu föreliggande motionen är att skapa ökade garantier för en förbättrad rekrytering av rådhusrätterna dels genom nya bestämmelser om rådmansval, innebärande en begränsning av städernas rätt att utse rådmän, och dels genom uppställande av särskilda behörighetsvillkor för vissa av dessa befattningshavare.

Vad först beträffar *bestämmelserna om rådmansval* borde dessa enligt motionärens mening ändras i huvudsaklig överensstämmelse med ett förslag, avgivet år 1933 av särskilda sakkunniga, vilka jämlikt nådigt bemyndigande tillkallats att verkställa utredning angående ordningen för stadsdomartjänsternas tillsättande och om allmänna bestämmelser rörande rådhusrätternas rekrytering. Nämnda förslag upptog beträffande rådmännen i Stockholm ej annan ändring i nuvarande ordning, än att före valet ansökningshandlingarna skulle överlämnas till hovrätten, som hade att upprätta förslag å de tre sökande, vilka med hänsyn till förtjänst och skicklighet främst borde ifrågakomma till befattningen. Detta förslag skulle dock ej vara bindande för väljarna. I fråga om rådmän i andra större magistratsstäder, d. v. s. städer i vilkas rådhusrätter skulle finnas minst tre lagfarna ledamöter, föreslogo de sakkunniga likaledes, att inkomna ansökningshandlingar skulle överlämnas till hovrätten, som hade att uppgöra förslag enligt sedvanliga befordringsgrunder. Stadsfullmäktige skulle därefter, obundna av hovrättens förslag, uppsätta förslag å tre personer, bland vilka Kungl. Maj:t hade att utnämna innehavare av befattningen.

Såsom av utskottets redogörelse framgår, har riksdagen år 1931, i syfte att åvägabringa en förbättrad rekrytering av rådhusrätterna, vid behandlingen av den då framlagda propositionen angående huvudgrunderna för en rättegångsreform uttalat sig till förmån för ett ökat statligt inflytande vid tillsättandet

av städernas domare. Anledning torde icke föreligga att nu taga upp den diskussion som då fördes i saken. Utskottet vill emellertid framhålla huru som åtskilliga omständigheter mana till en viss försiktighet när det gäller att beträda den sålunda utstakade vägen. Ifrågavarande befattningshavare avlönas fortfarande av städerna och de handhava, i egenskap av magistratsledamöter, alltjämt i det stora flertalet städer åtskilliga kommunala uppgifter. Genom rätten att medverka vid utseendet av sina domare kan städernas befolkning sägas utöva ett inflytande på domstolarnas sammansättning motsvarande det som tillkommer landsbygdens befolkning genom rätten att välja nämndemän. Vad särskilt beträffar förslaget att hovrätten skulle avgiva yttrande angående vilka sökande som vore mest förtjänta, anser utskottet den risken ingalunda utesluten att hovrätten därvid i övervägande grad skulle fästa avseende vid anciennitets- och liknande synpunkter. Därigenom skulle kunna inträffa att icke blott dugliga yngre arbetskrafter med hovrättsutbildning, vilka de väljande korporationerna skulle hava föredragit, utan även personer utanför den vanliga hovrättskarriären med goda förutsättningar för ämbetets beklädande, utestängdes från förslaget. Även om städerna skulle äga valrätt utanför förslaget, skulle detta dock kunna komma att kännas som en obehörig press på valmännen. Begagnar stad nämnda valrätt, bleve ju ock proceduren med förslag från hovrätt värdelös. Av större värde skulle onekligen vara, om såsom vid borgmästarval staden utan anvisning av någon myndighet uppförde tre på förslag till rådmantjänst och Konungen bland dessa utnämnde en.

Det läser icke kunna med fog göras gällande att ovidkommande hänsyn hitills i nämnvärd grad varit utslagsgivande för rådmansvalen. Tvärtom torde kunna påstås att, i enlighet med vederbörande stads eget intresse, den ur olika synpunkter mest meriterade bland de sökande i det övervägande antalet fall utsetts till rådmän. Vid sådant förhållande synes det, även om hänsyn tages till önskemålet att stadsdomstolarna må rustas att motsvara de ökade krav som rättegångsreformens genomförande kommer att ställa å dem, icke medföra någon olägenhet att tills vidare bibehålla den nuvarande ordningen för rådmansvalen. Därtill kommer att frågan om bestämmelserna för rådmansval icke lämpligen synes böra upptagas skild från andra spörsmål om domstolsorganisationen.

Utskottet övergår härefter till det i motionen framförda förslaget om införande av *särskilda krav på rådmans kompetens*.

Den vid 1933 års riksdag genomförda domsagoreformen innebar bland annat att förordnande att i full utsträckning förvalta häradshövdingämbete i princip endast skulle meddelas den som tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt. Genom ovanberörda år 1934 utfärdade kungörelse infördes, i enlighet med därom av förutbemälda sakkunniga avgivet förslag, motsvarande krav på s. k. fiskalskompetens dels för assessorer vid rådhusrätt och stadsnotarier och dels för vissa vikarier å sådan tjänst eller å befattning som lagfaren rådmän vid större rådhusrätt. Sistnämnda författningsbestämmelser, vilka i likhet med domsagoreformen förutsätta en i hovrätten företagen prövning av domaraspiranterna, varigenom för domarbanan mindre lämpade personer ut-

gallras, ha såvitt utskottet känner till icke givit anledning till missnöje vid de domstolar som därav beröras. Motionären framhåller också att de visat sig vara av stort värde. Vid sådant förhållande kunde konsekvensen synas kräva att, såsom motionären yrkat, kravet på fiskalskompetens utsträcker jämväl till rådmännen. Innan utskottet går att ange sin ståndpunkt till denna fråga, vill utskottet erinra om att ovanbemälda sakkunniga, med avvikelser från vad departementschefen vid deras tillkallande uttalat, icke trots det vara behövt att uppställa något krav på skärpt kompetens för rådmännen. Såsom motivering härtill förmälde de sakkunniga att rådmännen i allmänhet torde utses först efter tämligen långvarig domartjänstgöring och sålunda vid en tidpunkt, då exempelvis tidigare förvärvat fiskalskompetens icke längre skulle vara av större betydelse för bedömning av vederbörandes duglighet. Därjämte antogs rådmantjänsterna under avsevärd tid framåt huvudsakligen komma att besättas med personer av vilka man icke skäligen kunde fordra att de förvärvat sådan kompetens. Slutligen anmärkte de sakkunniga att det av dem framställda förslaget om fiskalskompetens för assessorer och stadsnotarier vid rådhusrätterna för övrigt torde komma att föranleda att även utan föreskrift om dylik kompetens för rådmännen dessa likväl så småningom komme att i allmänhet utgöras av personer som förvärvat samma kompetens.

Utskottet, som ansluter sig till de av de sakkunniga sålunda framhållna synpunkterna, anser för sin del att man bör gå fram med varsamhet på förevarande område. Det i motionen framförda förslaget synes sålunda även i denna del vara för tidigt väckt. 1934 års bestämmelser om hovrättsprövning såsom kompetensvillkor för de där avsedda befattningshavarna, vilka som regel tillsätts eller förordnas av magistraterna, äro visserligen ägnade att tillföra stadsdomarkären ett antal aspiranter på ordinarie domarställning med god utbildning. Men nämnda bestämmelser ha ännu varit i tillämpning allt för kort tid, för att man skulle kunna räkna med att aspiranter med nämnda utbildning i erforderlig utsträckning skulle stå de väljande organen till buds vid rådmantjänsternas tillsättande. Visserligen skulle de ifrågavarande kompetenskravens utsträckande att gälla jämväl rådmantjänsterna förutsätta långtgående dispensmöjligheter och övergångsbestämmelser. Men man frågar sig då, om det icke är bättre att dröja med uppställandet av nya kompetenskrav tills ytterligare någon tids erfarenhet vunnits av de år 1934 meddelade bestämmelsernas verkan. Helst synes därmed böra anstå tills i samband med processreformens genomförande en fastare grundval vinnas för frågans allsidiga bedömning. Det kan ju icke betraktas som osannolikt att i detta samband fråga väckes om att befria städernas domstolsledamöter från deras nuvarande kommunala uppgifter och städerna själva från skyldigheten att bekosta domstolsväsendet. Det saknas för övrigt anledning antaga, att om dugliga jurister med tjänstgöringsmeriter både från hovrätt och rådhusrätt anmäla sig som sökande till lediga rådmantjänster, valkorporationerna skulle utan giltiga skäl föredraga mindre kvalificerade medsökande. Utskottet har sig icke bekant, att några dylika fall förekommit. Å andra sidan skulle det ofta kunna

komma att te sig obilligt, om blott den omständigheten att en person haft fiskalsförordnande i hovrätt skulle giva honom företräde framför medsökande med långvarig tjänstgöring uteslutande i rådhusrätt. Slutligen är även att märka att eftersom till rådmän i stor utsträckning utses rådhusrättsassessorer och stadsnotarier, kravet på den skärpta kompetensen för rådmännen successivt kommer att tillgodoses utan särskild föreskrift.

Motionären har till stöd för sitt yrkande i denna del jämväl anfört att de år 1934 fastställda kompetenskraven medfört vissa olägenheter för de unga juristerna. För att kunna tillgodose kraven på rådhusrättsvikarier skulle hovrätterna nämligen enligt motionären ha nödgats till sig knyta ett större antal unga jurister med fiskalskompetens än som tidigare varit erforderligt, utan att det ökade antal unga jurister som sålunda tjänstgjorde i hovrätterna erhållit däremot svarande möjligheter att vinna befordran.

Det är otvivelaktigt att antalet aspiranter i hovrätterna något ökats under de senaste åren. Orsaken härtill torde emellertid icke i mera avsevärd mån kunna tillskrivas det genom 1934 års kungörelse uppkomna behovet av fiskalskompetenta rådhusrättsvikarier, utan lärer huvudsakligen vara att söka i nödvändigheten att tillgodose kraven på domsagosekreterare, vilkas antal på fyra år stigit från 17 till omkring 50. Behovet av vikarier med fiskalskompetens i rådhusrätterna gör sig också väsentligen gällande under sommarmånaderna, då hovrätterna på grund av semesterförhållandena ha mindre bruk av sina aspiranter. Det är därför vanligen en ren fördel för dessa att kunna komma i åtnjutande av de ofta väl avlönade vikariatet i rådhusrätterna. I detta sammanhang torde erinras om att statsmakterna upprepade gånger vidtagit anordningar för att förbättra domaraspiranternas villkor. Sålunda har riksdagen, med bifall till därom av Kungl. Maj:ts framlagda förslag, förlidet år icke oväsentligt ökat antalet aspirantarvoden i hovrätterna och innevarande år medgivit viss lindring i fordringarna för fiskals uppflyttning i högre löneklass. Några särskilda billighetskäl med hänsyn till aspiranternas befordringsutsikter torde ej heller kunna åberopas. Det bör observeras att assessors- och stadsnotariebefattningarna redan äro förbehållna personer med fiskalskompetens. Beträffande rådmansbefattningarna torde aspiranterna tills vidare böra underkasta sig konkurrens av personer med annan utbildning.

På grund av vad sålunda anförts och då handlingarna i det av förutnämnda sakkunniga prövade ärendet enligt Kungl. Maj:ts beslut överlämnats till processlagberedningen för behandling, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 februari 1937.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter*, *Klefbeck*, *Erik Anderson*, *Ruben Wagnsson**, *Otto Wangson*, *Colleen*, *Verner Andersson* och *Roos**;

från andra kammaren: herrar *Bergquist*, *Lindqvist**, *Hedlund* i Östersund, *Lindmark*, *Ryberg**, *Olsson* i Mellerud, *Johansson* i Krogstorp* och *Lundstedt**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Roos*, *Bergquist*, *Hedlund* i Östersund och *Lindmark*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava haft följande lydelse:

»Huvudsyftet med den nu föreliggande motionen är att skapa ökade garantier för en förbättrad rekrytering av de större rådhusrätterna dels genom uppställande av särskilda behörighetsvillkor för rådmännen vid dessa domstolar och dels genom nya bestämmelser om rådmansval, innebärande en viss begränsning av städernas rätt att själva utse dessa befattningshavare.

Vad först angår förslaget om införande av *särskilda kompetensvillkor för rådmän* är att märka, att genom den vid 1933 års riksdag genomförda domsagoreformen fastslagits, att förordnande att i full utsträckning förvalta häradshövdingeämbete i princip endast skulle meddelas den som tjänstgjort såsom fiskal eller ledamot i hovrätt. Genom ovannämnda år 1934 utfärdade kungörelse infördes motsvarande krav på s. k. fiskalskompetens dels för assessorer och stadsnotarier vid rådhusrätt och dels för vissa vikarier å sådan tjänst eller å befattning som lagfaren rådmän vid större rådhusrätt. Sistnämnda författningsbestämmelser, vilka i likhet med domsagoreformen förutsätta en i hovrätt företagen prövning av domaraspiranterna, varigenom för domarbanan mindre lämpade personer utgallras, ha såvitt utskottet erfarit icke givit anledning till missnöje vid de domstolar som därav beröras, utan tvärtom visat sig vara av stort värde. Vid sådant förhållande synes konsekvensen kräva att, såsom motionären yrkat, kravet på fiskalskompetens utsträcker att avse jämväl rådmännen. Det måste nämligen enligt utskottets mening anses mindre följdriktigt att uppställa strängare kompetenskrav för vikarierna å rådmantjänster än för de ordinarie innehavarna av sådana befattningar. Att det för stadsdomstolarnas behöriga rekrytering måste vara av stort värde att de, som utses till ledamöter däri, dessförinnan underkastats prövning angående lämplighet för domarkallet ligger i öppen dag. Någon anledning att dröja med införande av kompetenskrav i sådant hänseende, till dess den väntade processreformen genomförts, synes icke föreligga, utan torde det tvärtom vara av vikt att i tid sörja för att stadsdomstolarna vid den tid, då den nya rättegångsordningen skall tillämpas, stå väl rustade att motsvara de ökade krav, som därvid komma att ställas på dem. Då därtill kommer, att vid fastställande av kompetenskrav undantag måste göras för alla dem, som redan fått fast anställning vid rådhusrätterna, och verkningarna av reformen

följaktligen komma att framträda först längre fram, framstår det så mycket mera angeläget att i god tid vidtaga dessa förberedande åtgärder. Utskottet vill även i detta sammanhang framhålla, att uppställande av kompetenskrav givetvis icke bör medföra, att förtjänta jurister som icke fylla dessa krav helt skulle vara uteslutna från behörighet till ifrågavarande befattningar, utan att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att när skäl därtill föreligga medgiva undantag från bestämmelserna.

Beträffande de föreslagna *bestämmelserna om rådmansval* innebär motionen allenast ett fullföljande av de grundsatser, till vilka 1931 års riksdag anslöt sig vid behandling av huvudgrunderna för rättegångsreformen. Det särskilda utskott, som behandlade denna fråga och vars uttalande i denna del godkändes av riksdagen, förklarade nämligen, att rätten till val av domare borde begränsas inom ett förslag, vid vars upprättande allmänna befordringsgrunder borde vinna beaktande, därvid dock enligt utskottets förmenande i fråga om befattning, som tillsattes av Kungl. Maj:t, förslaget icke borde vara ovillkorligt bindande. De synpunkter, som därvid voro avgörande, äga enligt utskottets mening alltjämt sitt berättigande och för en god rekrytering av de större rådhusrätterna kan det vara av avsevärd betydelse, att det slutliga avgörandet vid tillsättning av dessa tjänster lägges i Kungl. Maj:ts hand, varigenom full garanti vinnes för att förtjänst och skicklighet bliva utslagsgivande. Ett sådant stadgande skulle icke borttaga städernas urgamla valrätt utan endast medföra en statlig kontroll över att till domare i städerna utsåges de därför bäst skickade. En dylik anordning skulle utan tvivel stärka stadsdomarnas ställning och medföra ökat antal förtjänta sökande till befattningar vid rådhusrätterna, allt till fromma för rättskipningen. Då utskottet sålunda anser sig kunna giva sin anslutning till motionen även i denna del, vill utskottet dock uttala, att utskottet därmed icke tagit slutgiltig ställning till detaljerna i det sakkunnigförslag, som av motionären åberopats, utan torde det närmare utformandet av bestämmelserna angående rådmansval böra bliva föremål för ytterligare övervägande.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

a) att Kungl. Maj:t måtte utfärda föreskrifter, att de behörighetsvillkor, som gälla för assessorer och stadsnotarier vid större rådhusrätter, även skola gälla rådmän vid sådana domstolar; samt

b) att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om ändrade bestämmelser för rådmansval i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som den 8 november 1933 avgivits av särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga.»
